

— ЗДРАВООХРАНЕНИЕ —

“Сахамедстрах” – надежность, проверенная временем

Как известно, ежегодно система обязательного медицинского страхования совершенствуется в пользу застрахованных граждан. И так, какие же изменения, о которых необходимо знать, произойдут в 2020 году?

О нововведениях, закрепленных в этом году в Территориальной программе ОМС республики, рассказала генеральный директор “СМК «Сахамедстрах» Галина Варфоломеева.

Корр.: О каких изменениях, произошедших в Территориальной программе ОМС в 2020 году должны быть информированы застрахованные граждане?

Г.В.: В этом году Территориальная программа обязательного медицинского страхования республики была существенно расширена. Так, сокращены предельные сроки проведения таких инструментальных исследований, как КТ и МРТ при оказании амбулаторной помощи. Они должны быть выполнены не позднее 14 календарных дней со дня назначения. Таким образом, дорогостоящая диагностика станет доступнее.

В связи с реализацией мероприятий федерального проекта «Борьба с онкологическими заболеваниями» национального проекта «Здравоохранение» особое внимание уделяется ранней диагностике злокачественных новообразований. Важно отметить, что в рамках диспансеризации, пациенты смогут пройти онкоскрининг на выявление злокачественных заболеваний толстого кишечника и прямой кишки, шейки матки, молочных желез, предстательной железы, пищевода, желудка и двенадцатиперстной кишки, а также на выявление визуальных и иных локализаций онкозаболеваний кожных покровов. С этого года сокращены сроки проведения необходимых диагностических исследований при возникновении подозрения на онкозаболевание – они должны быть проведены в течение 7 рабочих дней, а ожидание консультации врачей – специалистов не должно превышать 3 рабочих дней. Пациент с подозрением на онкозаболевание должен попасть к онкологу уже через 3 дня после получения направления от лечащего врача. Те граждане, у кого был выявлен диагноз «онкология», должны быть поставлены на диспансерный учет в течение

3 рабочих дней. Также они могут проходить по полису ОМС медико-генетическое исследование. Кроме того, для них расширен перечень дорогостоящих химиотерапевтических препаратов.

Специализированная медицинская помощь пациенту должна быть оказана в течение 14 календарных дней со дня выдачи направления на госпитализацию, а онкопациенту в два раза быстрее, при этом отсчет времени ожидания ведется с момента гистологической верификации опухоли или с момента установления диагноза онкозаболевания. Исключение составляет высокотехнологичная медицинская помощь.

Корр.: Могут ли застрахованные граждане, как и раньше, пользоваться медицинскими полисами СМК «Сахамедстрах» в других городах за пределами республики?

Г.В.: Да, конечно. Согласно Федеральному закону «Об обязательном медицинском страховании в РФ» 326-ФЗ страховой медицинский полис действует на всей территории России в объеме, установленном Базовой программой ОМС, в которую включена помощь при заболеваниях и состояниях всех органов и систем, включая и стоматологию, за исключением заболеваний, передаваемых половым путем, ВИЧ/СПИД, туберкулеза, психических расстройств.

То есть нужно понимать, что, находясь за пределами территории страхования (в другом регионе), помощь по полису ОМС можно получить в случае острого или неотложного состояния, а также обострения хронического заболевания, когда лечение откладывать нельзя.

Корр.: Но что делать якутянам, находящимся, к примеру, в отпуске в другом городе, которым отказывают в оказании бесплатной медпомощи?

Г.В.: Если ситуация не экстренная, полис ОМС у человека на руках, требуемая услуга входит в программу ОМС, но медицинская организация другого города, входящая в систему ОМС, отказывается принимать человека и предлагает платные медицинские услуги, наши клиенты всегда имеют возможность позвонить в единый контакт-центр здравоохранения Республики Саха (Якутия) по бесплатному номеру: 8 800 100 14 03. Заверим, что вас обязательно проконсультируют и дадут четкие инструкции как действовать.

Кроме того, нужно обращаться в Территориальный фонд ОМС того субъекта, в котором отказано в оказании медицинской помощи. На сегодняшний день в каждом субъекте РФ организована работа бесплатных

круглосуточных контакт-центров в сфере обязательного медицинского страхования. На сайте нашей страховой компании www.sakhamedpolis.ru или набрав в любом поисковике, вы можете найти номера телефонов Территориальных фондов ОМС всех субъектов РФ.

Корр.: В этом году СМК «Сахамедстрах» отмечает 25-летний юбилей. С какими планами встречаете знаменательную дату?

Г.В.: Да, в этом году осенью нашей страховой медицинской компании исполнится четверть века. С самого начала своей деятельности мы хорошо понимаем, что доверие наших застрахованных граждан – это самое ценное для нас. И это понимание стало основополагающим в политике нашей компании, которой неизменно присущ серьезный и взвешенный подход в определении своих задач и выборе путей их решения.

На сегодня приоритетными направлениями деятельности нашей компании являются организация обязательного медицинского страхования, защита прав застрахованных, финансовое обеспечение медицинских учреждений, контроль качества и экспертиза предоставляемых медицинских услуг.

За эти годы нашей компании «Сахамедстрах» удалось создать уникальную сеть страховых представителей, которые работают во всех, даже самых отдаленных уголках нашей республики. Наши достижения – результат труда сплоченного коллектива компании, который состоит из высококлассных специалистов, единомышленников, преданных общему делу и не понаслышке знающих специфику работы в самом крупном регионе России с экстремальными климатическими условиями, где многие населенные пункты являются труднодоступными для наземного транспорта. Мы считаем, что эти знания и накопленный за 25 лет опыт работы в регионе, который для всех наших сотрудников является родным, являются нашими главными конкурентными преимуществами перед остальными страховыми компаниями. Пользуясь моментом, благодарю всех якутян, кто застрахован у нас, за доверие к нашей компании «Сахамедстрах». Со своей стороны, хочу заверить, что «Сахамедстрах», будучи региональной страховой медицинской организацией и впредь будет уверенно стоять на страже ваших интересов в системе ОМС.

Яна БАЙГОЖАЕВА.

Лицензия АО «СМК «Сахамедстрах» ОС №2873 – 01 от 09 ноября 2016 года

— БИИЭХЭ СУРУЙАЛАР —

“Якутия мастеровая” быыстапка-дьяарбанкаба

Дьоккуускай куоракка кулун тутар 4-7 күннэригэр СӨ култуураба уонна духобунай сайдыыга министригистибата, норуот прикладной уокуустубатын уонна уус-уран ончулуктарын “Симэх” национальной киинэ, Өкөөкүлээх Өлөксөй аатынан норуоттар добродоһууларын дьиктэ тэрийиилэринэн өрөспүүбүлүкэ кулун тутар 5 күнүгэр бэлэтэнэр Норуот уус-уран ончулуктарын маастарын күнүн чэрчитинэн үбүлүйдэх “Якутия мастеровая” онус быыстапка-дьяарбанка буолан ааста. Түөрт күн устата Өкөөкүлээх аатынан норуоттар добродоһууларын дьиктэ бары саалаларыгар тэрээһин беда ытылынна, быыстапка арааһа тардылынна, атын-тууу тохтоло суох эрийдэ. Барыта 25 улуустан 500-тэн тахса маастар ытыынна. Бырагыраама быһытынан үлэ-хамнас 4-үс чыһыллаттан сааланна: ол курдук, сыллата ытыллар бүтүн өрөспүүбүлүкэ норуотун маастардарын түмэр тэрээһин саха төрүт таҥаһын аксессуардарын типигэ блиц-курхатан сааланан, сарсынны күнүгэр сахалыы танаастахтар бырааһынныктаабы сэлэли хаамыларынан сааланан, Аан дойду дьахталларын күнүн кытта сөл түбэспитэ дьон сылдыһын үксэтэ.

“Якутия мастеровая” быыстапка-дьяарбанкаба Чурапчы улууһа төрүт бэлээн олобурут (места бытования) көрүнүгүгэр “Ай” норуодунан устуудуйа кыһынарбыт 21 кийититтэн 7-тэ эдэр кыттааччы. Быыстапка балаһыаньатыгар ыйыллыбыт көрүнүгүгэ тус-туста дьүүлүүрү сүбэ үлэстэ. Улууспуттан 6 кийи биригистэх мистэбэ тигистэ: ол курдук, кыһыл ончулуктарга СӨ норуот маастара Седалищева О.Е. 2-ис иистээннэх дипломуна наһараадаланна, СӨ норуот уус-уран ончулуктарын маастара Николаева В.Д. уонна уран тарбахтаах Окочешникова С.С. “Симэх” национальной киин грамотатынан бэлэстэннилэр. Ювелирдар ончулуктарын сыаналыыр сүбэ быһаарытынан Николаев Г.Г. туй ончулуктарга Екеньянов П.А., куукула оһорончулара СӨ норуот уус-уран ончулуктарын маастара Кузьмина И.С. 2-с иистээннэх дипломуна тутан, үөрүүлэрэ үксэтэ. Түөрт күн устата ытыллыбыт блиц-курхат СӨ норуот уус-уран ончулуктарын маастара Ахматова Н.П. оһуордаах-мандардаах сахалыы үтүгүгү тигэн, эмиз 2-с иистээннэх диплому тутта.

Уран кизгэллэри нарыннык чочуйан оһорор ювелир Гаврил Николаев СӨ норуот уус-уран ончулуктарын маастара үрдүк аатын ылан үөрүүтэ үксэтэ, салгы аһаҕа-тутарга аартыга арылынна.

Маастар күнүн бэлэстээһин сонун көстүүтүнэн “Остуоруйа – олохтун онкула” дьин уран тарбахтаах уустар ончулуктарын туттан, остуоруйаттан быһа тардыны инсценировкалаан көрдөрүү буолла. Чурапчы улууттан “Күбэй” түмүү бонусуотаах 3-с мистэбэ тиксэн, диплому уонна Атласовтар этно-уһайбаларыгар сыһынаан тутуукаан туттулар.

Сылын ахсын кэрэ көстүүнэн абыллар саха танаастахтар сэлэли хаамыларыгар Сылан, Мугудай уонна Төлөй нэһиликтэриттэн барыта 28 кийи кытынна. Ол эрэри быһылы тэрээһин судургутуйбута, дьон

санаатын кетебар муусуканан добуһула суоҕа хомотто.

Быыл “Якутия мастеровая” быыстапка үлэтин, улахан маастардар ончулуктарын анаан-минээн көрөр сыалланан, Чурапчы нэһилиэгин “Утум” Айыы кыһатын иһинэн үлэлиир уран тарбахтаахтар түмүүлэрин

чилиэннэрэ тэрээһиннээхтик сылдьан, хархытар кэнээн, айаҕа-тутарга толкуйдаа тобуллан кэллилэр. Улууспуттар хас биридии нэһилиэккэ уран уустар түмүүлэрэ прикладной уонна уус-уран ончулук көрүнүгүн сайынарарга үгүс үлэни ытталлар.

Мань сэрэ өрөспүүбүлүкэбит киинигэр, атын да улуустарга бэйэлэрин үөрүйэхтэриттэн үлэстэ, дьон-сэргэни кытта аһыһа, уолут атаһа аһыһылар, “Ай” устуудуйа илһисимистэрэ тэрийиилэринэн, өрөспүүбүлүкэ таһымнаах маастардар бэйэлэрин сатабылларыттан бэрсэн маастар-кылаастары биэрэ, сэмнээрдэргэ кытта кэллилэрэ норуот илиминэн онорор уус-уран айымньыта өлүктүйбэтин, саналы тыһыннанан сайдытын кэрэһилиир. Манна дабатын эттэххэ, саха матырыйаалынай култуурата: ончулуктар, оһуора-мандара сайдар хайыскаһын тутарга диригиттэн үөрэтии, ыһыһы-чымпыһын ырытан көрүү, уһаны араас көрүгүн улуус ахсын араастаһытын, уратытын сыһыһыттан сайдар буоллаба.

Муосчут кыһа Айылгы ПИНИГИНА, “Айылгы” ОНАДЫ айар үлэ хайыскаларын сүрүнүүр үлэһитэ.

Намнаабы педагогической колледж күнэ – Чурапчы улууһугар

Олунньу 21 күнүгэр Чурапчытаабы оҕо уокуустуба оҕуопатын баазатыгар, Намнаабы педколледж үөрэххэ барар оҕолорго аналлаах профориентационнай үлэни билиһиннэрдэ, 2020-2021 ос. үөрэх дьыллар иһин энгэр улуустар оҕолорун үөрэххэ тутта. Барыта холбоон, Амма, Таатта, Томпо, Мэҥэ Хаҥалас, Чурапчы улуустарыттан 18 оҕо туттарыста. Оҕолор уруһуйга экскэмэни туттардылар, собеседованиены аастылар.

Намнаабы педколледж художественной салаатын сэмнээрдэ, преподавателэ Надежда Архадьева Спелцова саһаһытын үөрэҕири үлэһиттэригэр маастар-кылаас (“Бумажная пластика”), квалификацияны үрдэтээр куурус (“Традиции и современность декоративно-прикладного искусства в дополнительном образовании”) ытылыннылар.

“Радость” оҕо дьобурун сайынарар киинигэ Василий Петрович Иванов “Саха Өрөспүүбүлүкэтин уруһуй учууталларын ассоциацията” дьин уруһуй учууталларга анаммыт сэмнээри ытта. Бу сэмнээргэ Похровскайдаабы художественной оҕуопа диригитэр Александр Васильевич Харитонов уонна оҕуопа преподавателлэрэ ассоциация үлэтин, суолтатын билиһиннэрдилэр.

Оҕолорго үөрэххэ киирбиттэрин туһунан сэртификаттары туттарыы үөрүүлэх түгэнинэн буолла. Ол курдук, үс оҕо 9 кылаас, алта оҕо 11-кылаас кэнниттэн “Уруһуй уонна черчение”, иһи оҕо “Эбии үөрэхтээһин педагогиката” салааларга номнуо үөрэххэ киирдилэр.

Катерина ЗАХАРОВА, Чурапчытаабы А.П.Гоголев аатынан оҕо уокуустуба оҕуопатын живопись кыһаһын преподавателэ.

ДУОЛАН

Эр дьонно аналлаах сыһыары

күн балыгы сии олорон: "Хата, бу унуохтарынан тугу эмэ оноруохка баар эбит", - дьин өй көтөн түспүтэ. Ол кэмгэ хата, араас супер килийдэр экин үөскээбиттэрэ. Онтон сыыйа-баайа, балыктар унуохтарын хатаран муспутум. Маннай, бизс балык унуобун ыраастык сизин баран, хаһыаты тэлгээн куурда уурбутум. Ити кэнниттэн биир күн олорон эрэ танмытым. Бастагы оноһугум сии балай да өр дьизбэр ыйанан турбута, табаарыстарым киирэ-тахса интэриэһиргээн көрөллөр этэ. Онтон ойобум кэлин бөххө бырабан кэбиспит этэ (күлэр). Ол бастагы оноһугум этэ.

- Маннык оноһуктарын сүрүн идизэйлэрэ хантан кэлэрий? Өссө туох матырыяаалынан

Норуот талба талаана — Геннадий Борисов

Абыйах ыйдаабыта интэриниэт ситимигэр: "Хайахсыт олохтообун собо унуобуттан оноһуктара" дьин суруктаах бэрт эриэккэс, тупсабай оноһуулаах араас кыыл хаартыскалара Саха сириг биир күн иһигэр тилиһэ көппүтэ. Ол иһин билэр дьоммуттан туоһулаһан, Хайахсыт нэһилиэгэр олохтоох Геннадий Борисовка быһа сибээскэ тахсан кэпсэтэргэ сананным. Геннадий Петрович — дьохуннаах дьиз хаһаайына, тус-бас ыал Аба баһылыга, кыракый сизин көрөн олорор эбит.

- Геннадий, дорообо! Дьиз кэргэниг туһунан улуус хаһыатын аабааччыларыгар кылгастык билиһиннэриһиг дуо?

- Дойдум дьонно, дорооболорун. Мин Хайахсыт салианньыттар Петр Петрович уонна Варвара Петровна Борисовтар дьин элбэх оҕолоох дьиз кэргэниг алта оҕоттон иккис оҕонун күн сириг көрбүтүм. Бэйэм үрдүбүнэн Наталья Петровна дьин эдьийдээхпин, анныбынан Сергей, Леонид дьин бырааттардаахпын, Людмила уонна Варвара дьин баптылардаахпын. Бэйэм дьиз кэргэним туһунан кэпсиир буспахка, олобум аргыһа—Лариса Васильевна, Василина, Юлианна дьин кыргыттардаахпыт ону таһынан сизимит Айсаар баар. Кылгастык кэпсэтэххэ итинник.

- Балык унуобуттан арааһы барытын онорор эбиккин. Ити дьарыгыг хаһаангыттан сааламмытын туһунан сииһилии кэпсэ эрэ.

- Балык унуобуттан оноһуктарын 2006 сылтан саалаабытым. Биир

үлэлиигиний?

- Тута бу мань оноруохтаахпын дьин буолбат. Маннай сүһүөхтэрин холботолоон, ол кэнниттэн сыыйа туохха майгыһынан эрэрин көрөммүн таһаарабын. Түмүгэр үчүгэй баһайытык табыллан хаалааччы. Ардыгар былааннаабыт былааным төттөрү өттүгэр баран хаалбыт буолааччы (күлэр). Үксүн балык унуобуттан оноробун, тайах муһуттан кыһабын уонна маһынан уһанабын. Маһынан олоппостору, саалар прикладтарын оноробун. Кэлин тимиргэ боруобаланан, кырапаан сыбааркага үөрэнэбин.

- Оноһуктаргынан быыстапкага кыттабын дуо?

- Эрдэ тайах муһуттан онорбут оноһуктарбынан быыстапкага кытта сылдьыбытым. Балык унуохтарыттан оноһуктарын быыстапкага туруора иликпин.

- Бэйэбэр билигин кыыл-сүөл унуохтарыттан ханнык үлэлэр баалларый?

- Кыыл-сүөл унуохтарыттан бэйэбэр оноһуктарым билигин суохтар. Икки сыл тохтуу сырыттым. Ол эрэри балык унуохтарыттан сорох оноһуктарым бааллар. Кэбирэх буолан, ханна даҕаны ыраах илдьэ иликпин (үөрэр).

- Салгыы дьарыккын сайыннарыга туох кэккэ былааннардааххын?

- Дьарыккын ыһыктан кэбиспэккэ, салгыы уһаныам. Тимиргэ боруобаланан көрүүхтүн баҕарабын. Хайдах буолар? (үөрэр).

- Геннадий Петрович, кылгас кэпсээним иһин улаханлык махтанабын. Бэйэбэр, дьиз

кэргэнтгэр кытаанах доруобуйаны, иллээх-эйэлээх олобу баҕарабыт. Оттон тус дьарыккар ситиһини, табыллыыны, дьулууру!

Кэпсэттэ СЭМЭН ЖЕНДРИНСКЭЙ.
(Хаартыскалар Борисовтар дьиз кэргэттарин архыыптарыттан).

СААСКЫ БУЛТ
АБЫЛАНА

Биирдэ күөскэ угары
Бултаһаммын булаары,
Сахабын аатыраммын
Сааламмыта буолабын.
Көй салгынгга дуоһуйа
Көччүйэртэн ордорон,
Куһу-хааһы дьаныһа,
Кыдыйбалпын сорунан.
Кутаа тула сэлэлээн,
Күө-дьаа буола чэй иһэн,
Күн түбүгүн киэр илгэн,
Кэпсэтэргэ кэрэтиэн!
Уһун кыһын ааһыта
Улуурбут өй-санаа
Уран тылы бултаһа,
Уһугунна кыым саба.
Онно сааскы айылҕам
Олук уурар айарбар,
Истиин сырдыыр уйулҕам
Иэйэр тылы сырсарбар.
Айар имэн ыалдьыттыыр
Абыланын интэрэ,
Дьикти чуумпу
сатыллыыр
Дьэнкэ тылы сипсийэ,
Байанайбыт да бэрсэр
Балыгыттан, куһуттан,
Матарбакка өлүүлүүр
Мааны бултан, андыттан.

Оһуохай уола.

лейтенант ол булугас өйдөөх саллааты булан ажалалларыг бирикээстээбит. "Мин блиндажка биригэ сээрэгсепт артиллерия снайпер-бронбойцага Протодеяконовы кыйан умнар кыадым суох", — диин маршал биир суругар бэлиэтиир. — Омугунан кини саха, үрдүк унуохтаах, күүстээх-уохтаах уол. Кини Мамаев курган хотугу тумулугар буолбут кыргыныга бэйэтин уонна өстөөх траншеяларын икки ардыгар 45 миллиметр дээх пушкатын кытары чааһыттан сорогобун тыһынаах ордубут саллаат буолар. Кини онно ким да билбэт гына олус үчүгэйдик хаххаламмытын түмүгэр кини ханна сытан ыппытын ныйэмэс танкистара кэлин таптаран, умайан баран биридэ билбиттэрэ".

Ол эрэри биридэ, Гавриил хантан ытарын син-биир бэлиэтии көрөн, кинини утары күүстээх артиллерия уотун аспытара. Пушка оптической прицела төһө даҕаны снаряд кырамытатыттан алдыаммытын иһин, бэйэтэ туох даҕаны буолбатах этэ.

Протодеяконов "Хорсунун иһин" мэтээлинэн наҕараадалааммыта.

1943 сыл бэс ыйыгар биһиги сэлбэлэнилээх күүстэрбит Богородичнай оройуонга турар кыракый Пришиб плацдармынан, бэрт тизэллинэн паромнар көмөлөрүнэн, итиэннэ понтоон муосталарынан, туох баар матырыйаалынай, байыаннай чаастарын, итиэннэ инники иһэр пехотаны өйөөн, Хотугу Донец уна биэрэгэр туораабыттара. Пушкалар батарыйалара өстөөх таанкаларын сууһарар инниттэн, пехота бойобуой хайысхатыгар туһайыллан туруоруллубуттара.

Ныйэмэс билиэннэй саллаатын көрдөрүүтүгэр, Гитлер бары табыгастаах нымалары туһанан турар, хайаатар да Хотугу Донец уна биэрэгин сэрбиһтэн ылыахтаахпыт диин кытаанах бирикээһин кэлсиир. Фашистар онно тутта Харьков анныттан биир танковой дивизияны, сорох резерваларын көһөрөн, от ыйын 20 күнүттэн биһиги чаастарбыт

кимэн кирибиттэрэ.

Батарея төһө даҕаны улахан сүтүктэнэр, син биир кыргыныны ыта сыппыта. Уолсайа, 20 ныйэмэс таанката уматыллыбыта. Ол кэмгэ батарея үрдүнэн сорогох наводчик (кэлин быһаарыллыбытынан, т. Протодеяконов) уонна улаханньык бааһырбыт батарея хамандыыра

БИЛИНИЛЛИБЭТЭХ ДЬОРОУЙ — ГАВРИИЛ ПРОТОДЕЯКОНОВ

Доклад перед Советским Союзом Маршал Советского Союза Г.Д. Протодеяконов на Мемориал Кургане. Май 1972 г.

Сталинград куорат оборонатын инники кэккэтигэр турар биһиги сэлбэлэнилээх күүстэрбит өстөөх авиациятыттан улаханньык имсэбэлээбиттэрэ. Биир күн 64-с аармыйа хамандыыра, генерал-лейтенант Василий Иванович Чуйков сэрбиһиттэр сытар сирдэринэн ааһан иһэн, кыраныысса быһа охсуһар сиригэр турар "Сорокопятка-пушка" суос-сорогобун хатанан, олус бэргэнник ныйэмэс таанкаларын тобута ытыалыы сылдьар саллаат уолга хараба хатаммыта. Пушката олус табыгастаах сиргэ турар буолан, өстөөх сөмөлүөтэ кинини буомбалаабат этэ. Итинэн сизтгэрэн, генерал-лейтенант кыргыны кэмизгэр инники подразделение өстөөххө чугаһырын сабана, утары авиация бэйэлэрин дьонун сэймэкээбэт туһуттан араас дьайыһылары ыппатын бэлиэтии көрбүтэ.

Онно тутатына, Василий Чуйков өстөөххө ыксары кимэн кириэр туһунан кытаанах дьаһала кэлбитэ. Кини иһитиннэри барар суолларын, траншеялары, окопалары эрийэ-буруйа хаһарга, гранатаны бырабар кэмгэ нейтральной балаһа икки ардын төһө кыалларынан аччатарга бирикээстээбитэ. Өстөөх чугуруйар да түгэнигэр, наһаа ыраах куоппатын ситиһиэхтээхтэрэ.

Манньык тактической албас үтүө түмүктэри ажалыта. Нейтральной балаһа аччатыллыбыт сирдэригэр өстөөх буомбалара үксүн кэтэх сытар иччитэх окопаларга, траншеяларга түбэлэрэ. Ити да үрдүнэн ныйэмэс ыгыллыбыт бомбардировщиктара Сэбиэскэй аармыйа инники эрээтин буомбалыыбыт диин, бэйэлэрин дьонноро сытар сирдэрин табаллара. Манньык ныйманан хамандыыр өстөөх авиацията кырыктаах саба туһуттан биллэ намыраппыта. Иннэ гынан, инники испит сэлбэлэнилээх күүстэр сүтүктэрин абылатан, саллааттар бойобуой санаалара өссө күүһүрэн өрө көтөүллүбүтэ.

Ол күн кизһэтигэр, генерал-

Протодеяконов пушкатын бырабар аапка түспүккэ, өстөөх таанкаларын пушка уолунан кынык-кыныы, түргэн үлүгүрдик иитэн тутта ытыалаан саҕалаабыта.

Протодеяконовы кытары 1972 сыл ыам ыйын 9 күнүгэр Сталинградка, Мамаев курганна иккиһин көрсүбүтүм. 30 сыл иһигэр кини эмиэ бэйэм курдук биллэ уларыыбыт этэ. Ол да үрдүнэн биһиги бэйэ-бэйэбитин тутта көрөөт, билбиппит. Кини онно мизэхэ 1942 сыллаахха блиндажка көрсүһэн сээрэгэнибитин санаппыта, — диин генерал бэйэтин ахтыытыгар суруйар.

"Эн миигиттэн пушкан ханна турарый — диин ыйыппытын. "Мин пушкам онно турбута, фашист таанката үчүгэйдик көстөрүн кэтэһэн бэйэм аттыгар сыппытым, ол кэннэ ытыалаан таанканы умалпытым", — диин хоруйдаабытым. Онно эн: "Маладьыс! Чэй иһэбин дуо?" — диибиккэр. Хойуу чэйи сөбүлүүбүн эн куппун хойуу чэйгин боруобалаабытым, ханнаах буолан биэрбитэ. Баһыыба, диибитим".

Чуйков Гавриил Протодеяконовы Сэбиэскэй Союус Дьоруойа аапка түһэрип сибидиһиннэлэрэ баар. Ол гынан баран Байыаннай сэбиэт чилиэнэ Никита Сергеевич Хрущев онно илии баттаабакка, Гавриил

утары күүстээх контратакалары саҕалаабыттара. Улахан сүтүктээх, ыар кыргыны, өстөөх тирэх пууна буолан турар Голая Долина дэриэбинэбэ буолбута.

Өстөөх үһүн синнигэс учаастакка автоматчиктар арыаллаах 60 таанканы ыттан, пехота улахан анаарын собуруу өттүнээгүрдэлгүтүрүһүтүгэр, биһиги чаастарбыт дэриэбинэ кытыллыгар көһөн биэрэллэр. Фашистар утары кимэн кириилэрин салбаан, биһиги чаастарбыт сытар сирдэрин былдьыырга, боеприпастарыттан уонна астарыттан-үөллэриттэн матарарга дьулуспуттара. Аһаҕас сэрби уотун анныгар турар 2-с, 4-с уонна 7-с батареялар сүрүн охсууну бэйэлэригэр ылыммыттара. Кэлин 79-с Гвардейскай стрелковой дивизия хамандыыра, генерал-майор, Сэбиэскэй Союус Дьоруойа Л.И. Вагин ахтыллыгар: "Лейтенант Шуклин хамандыырдаах батарея турар оройуонугар 30 ныйэмэс таанката сыбарыйбыта. Лейтенант Шуклин бэйэтин өтүгэр өстөөгү 500-600 мизтэрэ чугаһатаат, кытаанах уоту аспыта. Онно тутта хас даҕаны таанка уматыллыбыта эрэри, сорох хаалбыт таанкалар Шуклин батареятын утары "уот ардабы" куппуттара, итиэннэ сорох ныйэмэс таанкалар батареяны кыйа

ордон, икки бүтүн хаалбыт пушкаларынан ытыалыыллара. Өстөөх сорох таанкалар опорнай пуун батареяларын нөһүөлээн биһиги чаастарбыт оройуонун "өтүктээт" барбыттара. Хомойуох иһин, сэл-сэбиргэл, саа-саадах барыта үлтүрүтүллүбүтэ. Бу кырыктаах кыргыныга хорсун-хордуот артиллерист Гавриил Протодеяконов төһө да бааһырдар, контузияланнар, орудиятыгар сорогобун хаалан, үс "Тигр" таанканы уонна өстөөх пехотаны икки атаакатын үлтүрүппүтэ. Батарея хамандыыра лейтенант Шуклинна, өлбүтүн кэнниттэн Сэбиэскэй Союус Дьоруойун аатын инэрбиттэрэ, оттон Г.Д. Протодеяконов төһө даҕаны Дьоруой үрдүк аатын сүгэр кыахтаабын көрөн турар, иккис төгүлүн "Хорсунун иһин" мэтээлинэн наҕараадалаабыттара. Кини Дьоруой аатын ылбатах биричиинэтэ диин — ким даҕаны кэмизгэр сөптөөх предствалениены суруйбакка хаалбыта буолар. Ол эбэтэр ити кыргыныга: 2-с батарея хамандыыра Шуклин, 5-с батарея хамандыыра лейтенант Самодоров уонна 2-с дивизия строевой чааһын хамандыырын солбуйааччы, старшай лейтенант Дятлов, итиэннэ туох баар ааһар-суоттуур батарея чаастара бука бары суох буолбуттара".

Аҕа дойду Улуу сэриитин фронугар хорсунун уонна эр санаатын иһин Гавриил Дмитриевич "Хорсунун иһин" үс мэтээлинэн, "Сталинград оборонатын", "Берлини ылыы иһин", "Варшаваны босхолоһун иһин", "Германияны кыйыы иһин" мэтээллэринэн, Аҕа дойду Улуу сэриитин 1-кы истиэпэннээх уордьянынан, түөскэ кэтиллэр "Отличный Артиллерист", "Гвардия СССР" бэлиэлиринэн наҕараадалааммыта, эйэлээх олох кэмизгэр "РСФСР норуот үөрэҕириитин туйгуна" уонна Чурапчы улуһун Бочуоттаах олохтоого буолбута. Кини аатын билигин Алаһар нэһилиэтин орто оскуолата кизн тутта сүгэр.

Гавриил Дмитриевич Протодеяконов 1974 сыллаахха атырдьах ыйын 23 күнүгэр олохтон туораабыта.

Сыһыарыыны бэлэмнээтэ Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

НОРУОТ ХОРСУН БЫҢЫТА ӨЛБӨӨДҮЙБЭТ

КЫАЙЫ
1943–2020Бүгүнкү
балаһаба
Болтоно
нэһилиэгэБолтонолор – Улуу сэри
сылларыгар

Гражданскай сэрии бүтэн, холбошуктаһын уопсай хампааньыта түмүктэнэн, дьон-сэргэ, колхозтар оннуларын булан, дохуот аахсар буолан испиттэрэ. Көхтөөх үлэ күөстүү оргуйан улахан тутуулар, бастакы удаарынньыктар, араас күрэхтэһиилэр кыайылаахтара баар буолбуттара. Дьэ, эйэлээх олоххо опорон үлэлээн-хамсаан эрдэхтэринэ, Аба дойду Улуу сэриитэ саҕаламмыта. Аба дойду Улуу сэриитэ саха норуотугар, син эмиз атын норуоттарга курдук улахан сүтүгү, охсууну онорбута. Болтонолор төрүттээх үлэһит буолан, атын сиргэ үлэһити-хамсы сылдыһыт уопаттарбытын киллэрэн туран, барыта 150 киһи, ол иһигитэн 16 киһи үлэ фронтугар, 134 киһи уоттаах сэриигэ ынырыллан, атын омук уопаттарын кытта тэнгэ хорсундук сэрмилэспиттэрэ. Ол туолуута киһилэр бойобуой уордьаннара, наҕараадалара. Киһилэртэн 74 киһи кыргыһы топоонуттан төрөөбүт түөлбөтүгэр, алааһыгар эргиллбэттэрэ.

Сэрии саҕаланарын кытта Чурапчытан от ыйын 30 күнүгэр 1941 сыллаахха СБНО бүтэрбит 13 уол сэрмиллэр армияга бастакынан барбытара. Кинилэр ортолоругар Болтонолор Догдонов Егор Лукин, Каргузов Василий Яковлевич бааллара. Бу барыт уопаттар үсүлэрэ эргиллбэттэрэ. Егор Лукин инбэлиит буолан, 1943 сыллаахха дойдутугар төннүбүтэ.

Бу сэрии иһинэ СБНО бүтэрбит уопаттар сорохторо байыаннай буолар сыаллаах байыаннай үрэхтэрин атын сиргэ салҕаабытара, сорохтор байыаннай сулуоскага барбытара, биэр оннук киһинэн Кривошапкин Роман Христофорович буолар. Бу уоттаах сэриигэ рота хамандырынан аһанан сэрмилэспиттэ. Хорсун офицер сэриигэ 4 төгүл бааһырыта, иккис бойобуой уордьанынан «Аба дойду сэриитэ» 1 уонна 2 истиэпэннэринэн, элбэх мэтээллэринэн наҕараадалааммыта. Старшай лейтенант Кривошапкин Р.Х. бойобуой суола Сталинградтан Прагада диэри тийэн түмүктэммитэ. Эйэлээх олоххо да хорсун офицер олох оргуйар үөһүгэр, оҕону үөрэтти эйгэтүгэр, хас да оройуонна эпизиттээх партийнай-хаһайыстыбаннай дуоһунастарга сылдыһыта, үлэтэ урдүктүк сыаналанан «Октябрьскай Революция» уордьанынан наҕараадалааммыта. Өрөспүүбүлүкэ норуот хаһайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ үрдүк аат инэриллибитэ.

Аатырбыт Сталинградтаары кыргыһыга норуоха Бөбө Догдоновунан биллибит, Михаил Петрович Догдонов 252-с стрелковой дивизия, 932-с стрелковой полкатын састаабыгар кыргыһыта, 1942 сыллаагы улахан хомуурдарга ынырыллыбыттары суньунан Ураллаары байыаннай уокурукка Бершеть лаабырга, хайыһар анал биригээдэлэригэр байыаннай бэлэмнэни кытааныан аһарбытара, саастаах өтүлүрүн арбаа фронна ыыппытара, ханна күчүмэсэй, быһаарылаах кыргыһылар буола турар сирдэригэр быраҕаталаабытара, тут Сталинградтаагы уот будулган кыргыһыга ыыппытара. Син дьылбахаан тиксигинэрэн, биэр дойдутаахтар сэрии кэмигэр түбэхэ түөн көрсөллөр эбит. Ол курдук, Сталинградка уот буурба ортотугар Михаил Петрович Догдонов бааһыран госпитальга сыттарына, биэр дойдутаагы, биригэ үөскэбит, биэр алааска оонньоон улаппыт киһитэ Платонов Никита Гаврильевич атаҕар бааһыран кириэн көрсө түспүттэр. Онно Никита: «Эн дьоллоох киһи эбиһин, дойдугар тыыннаах барар киһи буолбуккун, мин дойдубар кыайан эргиллбөт киһи буолдум быһылаах, иккис атакабар тыыннаах ордубатым буолуо. Итин барытын дьоммор тийдэххинэ кэлээр», — диэхтээбит. Михаил Петрович дойдутугар кэлэбит, онно сотору буолаат, Платонов Н.Г. дьонугар хара сурук кэлбит. Михаил Петрович Догдонов ити Сталинградтаагы кыргыһыга хороун быһыны көрдөрөн, «Албан аат» 3 истиэпэннээх наҕараадалааммыта.

Сталин куоратын көмүскээһиннэ биэр дойдутаахпыт, иккис сэрии

кыттылааба Степан Афанасьевич Саввин «Кун Дырибинэ» эмиз кыттылааба. Биллиилээх поэт, үгэһит сэриини этэннэ түмүктээн кэлэригэр «Албан аат» 3 истиэпэннээх уордьаннаах, элбэх бойобуой мэтээллэрдээх эйэлээх олоххо кэлэн, кэлин «Ленин», «Бочуот знага» уордьаннары үлэтинэн-хамнаһынан ылбыта.

Болтонолор Пуд Илья Герасимов бастаан Сталинград анныгар кыргыһыга эмиз хорсундук сэрмилэспитэ, кэлин Бердичев куорат иһин кыргыһы кэнниттэн «Аба дойду сэриитин» 2-с истиэпэннээх уордьанынан 1944 с. наҕараадалааммыта.

«Кыһыл Сулус» уордьанынан 285-с стрелковой полк састаабыгар кыргыһыт, үс төгүл бааһырыт Литвинцев Николай Петрович наҕараадалааммыта, сэрииттэн кэлэригэр, киһи итин таһынан иккис «Хорсунун иһин» мэтээллээбэ.

Болтонолор төрүттээх саха норуодунан сурыйааччыта Василий Сергеевич Соловьев – Болот Болотур бу уоттаах сэриигэ 1942 сс. ынырыллан, Уралга 21 хайыһар биригээдэтигэр түбэхэн, бэлэмнэниин аһан, Новгородскай уобалас Старай Русса оройуонугар сэрмилэспитэ, Литваны, Белоруссияны, Польшаны босхолостута, хорсундук сэрмилэһэн, дойдутугар «Албан аат» 3 истиэпэнэ уордьаннаах эргиллбэттэ.

Сахалар бу ылык сэриигэ бэргэн ытааччыларынан аатырбытара, элбэх өстөөгү сууһарбытара. Киһилэр истэригэр биһиги биэр дойдутаахпыт, иккис «Кыһыл сулус» уордьан кавалера сержант Георгий Константинович аата фронт хаһыатыгар элбэхтик ааттаммыта. 188 стрелковой дивизия 580-с полкатыгар бастаан автоматчик, онтон снайпер быһытынан сылы кыайбат кэм иһигэр тус счотун 116 өлөрүлүүбүт немец саллаатыгар уонна офицерыгар тиздэбиттэ, «Хорсунун иһин» мэтээлинэн, «Кыһыл Сулус» уордьанынан наҕараадалааммыта. Киһи кэлин полка знаматын харабылынан сулуоскалаабыта, бу эмиз саха уолугар тусла үрдүк итэҕэл буолар. 1943 с. сэттиннэ 21 күнүгэр күөскэ бөрүгөтүлүүбүт урдэли ылар кырыктаах кыргыһыга сержант заанислаах, отделение хамандыра, рота политрука Федоров Г.К. стрелковайтан туораабыт рота хамандырын солбуйан, ордубут рота саллааттарын атакаҕа туруоран, сатабыллаахтык салаһан урдэли ылары хааччылыта, салгы Днестр туорааһынна, унуоргу бизрэкэ хорсундук сэрмилэһэн, иккис «Кыһыл Сулус» уордьанынан наҕараадалааммыта. Киһи Румынияны, Болгарианы, Польшаны Югославияны босхолон, түөрт төгүл бааһыран кыайы көтөллөөх төрөөбүт дойдутугар эргиллбэттэ. Биэр дойдутаахпыт Каргузов Аркадий Иванович, устуруйаба кирибит Прохоровакатаагы кыргыһыга ыараханньык бааһыран, госпиталтан үтүөрэн тахсан, ИСУ-120 М установка танкынан сэриини иккис «Кыһыл Сулус» уордьаннаах, хас да бойобуой мэтээллээх түмүктээбитэ.

Чурапчы улуунун буйууннарын үйэтигинэ элбэх киһигэ ааттара, Улуу сэрии бэтэрээнэ, ыгытабыллаах Иван Михайлович Павлов бастакы «Мэнэ киһигэтигэр» Болтонолор сэриигэ барбыт Данилов Семен Иванович диэн гвардия сержанна «Кыһыл Сулус» уордьан наҕараадалаах диэн суруйбт этэ, кэнни киһигэлэригэр, уордьаннаах буйууннар испиһэктэригэр тоҕо эр киллэрбэттэ этэ. Бука сөптөөх туолу докумуон ол кэмгэ көстүбэттэ буолуо.

Данилов Семен Иванович туһунан сана чаччылар көһүнүлөр. Ол курдук, бу буйуун, гвардия старшината Данилов Семен Иванович, 1917 с. төрүөх, 1945 с. «Аба дойду сэриитэ» уордьан 2 истиэпэннэн наҕараадалааммыта, туох иһин «Хорсунун иһин» мэтээлинэн, уордьанынан наҕараадаланар Наградной лист, хаһан өлбүтэ, ханна көмүлүүбүтэ, хантан ынырыллыбыта, аймаҕын (административнай) аадырына ыйыллыбыта көһүннэ. Бу 1938 сылтан алтынньытан армияга ынырыллыбыт хорсун буйуун 1945 сыллаахха кулун тутар 24 күнүгэр Латвияга сырдык тыһа быстыбыта. Онон биэр дойдутаахпыт чаччы уордьанынан наҕараадалааммыта, чаччы Болтоно хорсун ыччата буларга чуолкайданна. Элбэх саха уола умсубут Улуу Ильмень күөл кыргыһытыгар кириэх иннинэ, Саха сириттэн ынырыллыбыт уопаттар 19,20,21 хайыһар биригээдэлэригэр тарбанан, Уралга дэбигис киһи тулуйбат кытаанах байыаннай үрэхтэригэр түбэспиттэрэ.

Манна Болтонолортон Борисов Михаил Григорьевич, Бескин Исаа Ильич, Дуранов Василий Петрович – 2 19-с хайыһар биригээдэтигэр түбэспиттэрэ, мантан Борисов Михаил Григорьевич тыһаах ордон салгыи сэрмилэспитэ. Михаил Григорьевич бу туһунан: «... бэлэмнэһин кытаанах этэ, ас-таҕас мөлтөх этэ, харыһа

лабаатын тэптээн уонна кэптэгэй отуу оностон, түһүрү уот оттон кыстаабылпыт, кыһыллы таҕастытын ахсынны 16 чыһылалыгар аҕалбыттара... Ол курдук «үөрэх» түмүгэр сүүһүнэн хаарыаннаах эдэр саллааттар тыһынан ис тиибигэр ылдьан өлбүттэрэ» диэн ахтар. Бизс ыйдаах үөрэхтэрэ 1943 сыл олунуу 10 бүппүтэ. Салгы Москва таһыгар кылаастык сынньатаат, элбэх саха умсубут Улуу Ильмень күөлүгэ кыргыһыга ыыппытара. Суруйалларынан, саамай уот буулдаа ардаар, күөпү ситэ туораабакка, күөстээх буомбалааһынна түбэспит 19-с хайыһар биригээдэтигэр 597 саха уола баара.

Бу издээннэ илэ түбэхэн тыһаах ордубут Борисов Михаил Григорьевич ахтыта дьэ, дулаан: «... халпаан лаппа сырдырын кытары өстөөх самолеттара, сүүрбэттэн тахсалар, дэлби буомбалары тамнааттаабытара. Күөлбүт мууһа күөлүгүнэн оплор... Иккис батальон күөлүгүн саамай иннигэр түбэспиттэ. Өстөөх самолеттара уончалыы буолан куһуйан аһаллара. Утаагы буолаат, буомбалар тоҕо тэбэр, муус алдынар тыастара өлөн уонна ууга ылдьанан эрэр дьон үөгүтэ-хаһыта барыта биригэ холбослута, дьэ, кырдык дулаан көстүү этэ. Аны, били, буомбалаан аастыт самолеттарбыт төннөн иһэн, эрлийэ көтө сылдьан пулеметунан быһа тэптэрэллэр» диэн улаханньык курутуулан туран ахтар. Ити курдук, Аба дойду сэриитин устуруйатыгар кириэр улахан кыргыһыларга барытыгар биһиги ыччаттарбыт хорсундук сэрмилэспиттэрэ. Маны таһынан хас да киһи бойобуой мэтээллэринэн наҕараадалааммыта. Кинилэр ортолоругар П.К.Данилов, Е.В.Лебедев, И.И.Соловьев, А.Д.Каргузов уо.д.а.

Бу сэрии будулганыгар сэриигэ барбытара эр биллэр, ханна тийэн, хайдах суох буолбуттара, ханна көмүлүүбүттэрэ биллэн да биллэбэт дьонноохтут. Бетюнов Семен Иннокентьевич, Лебедев Самсон Дмитриевич, Максимов Захар Иванович, Трунин Иван Гаврильевич, Федоров Афанасий Филиппович. Аба дойду сэрииттэн Болтонолор төрүттээх буйууннар дойдутарыгар кыайан-хотон эргиллэн, сэрииттэн эмсэҕэлэбит дойдутарын, ыһыллыбыт хаһайыстыбаларын өрө тардыһа тутуспытын үлэһэбиттэрэ, эйэлээх олоху тутуспуттара.

Бу издээннээх сэриини тэнэ дойдуга уот кураан сатыылаабыта, 1942 с. сайын уот кураан өссө дириҕээбиттэ. Хаартан олох уу кэлбэттэ, сир дойду ордук кубарыны хаппыта, күөлүгэр бука бары уолбуттара. Аһаҕа өрө турбута.

Чурапчы оройуонун колхозтарын хоту балык булааһыныгар көһөрүү туһунан Партия обкомун дьаһала атырдыах ыйыгар тахсан, оройуон 41 колхозун иһигэр Болтоно 6 колхозтунан 4 колхоз «Кыһыл үүнүү», «Кыым», «Куйбышев», «Кыһыл сизмэ» барбытара. Байыаннай бириэмэ ирдэбилэ диэн кылгас кэмгэ хомууу, хомуллуу, уһун ыарахан айан, туох да бэлэм суох кураанах сиргэ тийэн кылгас кэмнэн кыстыкка кириин – бу барыта ыар охсуулаах буолбута. Эрэй бөбөнөн араа хас да хоһон, бэстээххэ тийэн борохуот кэтэһэн, аһаҕас халпаан аһыгар, өрүс талахтарын быһыгар хорбойорго күлүлүһү эрдэрин элбэспиттэ, өлүү-сүтүү, ачыктааһын мантан саҕаламмыта. Биһиги дьоммут Кэбзэин сиригэр-уотугар тийибиттэрэ. Балык булдулар тийэһэнччилэри олохсутуу, көрсүү уонна атын да тэрээһин боллуруостар эрдэттэн былааннамматах, тэрриллээх буолан Көһөрүлүү содула олус ыарахан, хоромньута туһунан да сыаналамат улахан буолбута. Ылары, хоргууу бастакы кыстыктан саҕаламмыта, өлүү-сүтүү тахсыталаабыта. Ылар ыһынан эстибитэ, кыаммат, кырдыас өтө биэр бастакынан өлбүтэ-сүппүтэ. Кыайан дьоннорун харыйбака, сылаас кэмгэ диэри чөмөхтөөбүт түбэспиттэрэ тахсыталаабыта. Очотосбу кэмгэ «хоргуйдубут, быстаран эрбэбит» диэн колхозтаахтар сирдээх туруорсуулар байыаннай кэм, сабаҕаас курдук сыаналанан кырыктаахтык дьарыллара. Дьоннорун быһаары, кыра бурдугу, эти түнэллэйт, сүөһүнү өлөттөрбүт салайааччылар хаайыга бараллара, онтон эргиллэбит ахсааннаах буолара. Ол курдук, 1940-44 сс. араас ыстаатынан сууттанан, Өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн 54 тыһ. киһи хаайыга ыытыллыбыта диэн суруйар буоллурар. Биһиги дьоммут Кэбзэингэ хоргууан, ыксаан сыттаһарына, кинилэргэ сүөһү өлөрбүт дьон бизс киһи, ол иһигэр биригээдэлэригэр итинниктэ түбэхэн сууттанан, сор суолламмытара.

Көһөрүлүүгэ барбыт «Кыһыл үүнүү», «Кыым», «Куйбышев» уонна «Кыһыл сизмэ» барыта 170 хаһайыстыба, 442

иһиттэн 100-тэн тахса киһи дойдутугар эргиллбэттэрэ. Эргиллэн кэлбит колхозтар Болтоно «Сталин» колхозугар холбослуттара, онтон «Кыһыл сизмэ» Хатылы нэһилигин «Кыһыл партизан» колхозугар холбослуттара.

Дойдуга да хаалбыт дьон олохторугар эрэй, сор-мун эһээрдэспитэ. Туск баар үлэни кыайар эдэр, доруобай, бастың дьоннорун уоттаах сэриигэ атааран, бары кыһалганы фронтка кыайан барбата кырдыаҕастар, дыахталлар, саастарын ситэ илик оҕо-аймах бэйэлэрэ сүгэн, кыахтарын таһынан күөстээх үлэҕэ туруммуттара, курааны утары охсуспуттара. Сааһын бааһыналарга хаар типтэрэ, балбаагы, хара норуому оҕолорунан, дыахталларынан салаасханан тастара сылдыбытара. Сүөһүлэригэр быһах быһан, күөл хомулун ходуйан сыл таһаартаабытара. Дойдуга от суох буолан, «Стаханов» колхоз Уус Маайага от сии бара сылдыбыттар. «Сталин» колхозу дьонно тас үрэхтэргэ, Туолума үрэхтэригэр тахсан оттоон, сүөһүлэрин үрэххэ таһааран кыстаппытара. Кыра оҕолор улахан дьону кытта тэнгэ кыһалганы үлэстэн, үлэстэн дьоллоох оҕо саас диэн билбэххэ улаппытара. Ол туолуута сэрии кэмгэр күөстээх үлэлэринэн Сталин төбөлөөх «Килибэннээх үлэтинэн» диэн мэтээлинэн Кривошапкин Иван, Назаров Александр, Кампеев Дмитрий уо.д.а. оҕолор бэлэстэммиттэрэ. Маны таһынан барыта кыайы туһугар, фронт туһатыгар диэн туох ордорун, үлүн сылларга муньуммуттарын сыһын, кэриэс малларын байыаннай сойуомна, нолуокка, көмөгө туран бизрбиттэрэ. Фронтка диэн итин танас, бэлэх тигэн ыһыллыттан туора турбатахтара. Ол да ыһанар, бэриллэбит соруудагы, былааны толорон үчүгэй көрдөрүүлэри ситиһэллэрэ таннары туһунан таһаарбатахтара. Оройуон хаһыата «Социализм суола» хаһыат 1944 с. атырдыах ыйын 12 күнүгэр И.В. Сталин аатынан колхоз 202,5 га сирин, ол иһигтэн 198 га сирин оҕустаран, хас биридди массовна күнгэ 3,3 га сир оҕустаран оройуон үрдүнэн бастаан иһэллэрин иһигиннээн суруйбута.

Ол ыһан баран сэрии кэмгэр Өрөспүүбүлүкэни салайсыбыт Семен Захарович Борисов «Саха сирин үрдүнэн, официальной дааннай быһытынан, 40 тыһыынча киһи хоргууан өлбүтэ а.э. кыргыһы хонуутугар охтубут дьон саба киһи» диэн бэйэтин киһигэтигэр суруйар. Биһиги да дойдуга Кэбзэингэ хоту көспүт дьону киллэрбэккэ туран, кырдыаҕастар сэрии кэмгэр биридмилээн дьон хоргууан өлбүттэрэ диэн кэлсиһиллэр этэ да, ол туһунан туох да сибидиэннэ суох, бука, хоргууан өлбүлүгэр диэн олохсустаах сылларга уноут да суох буолуохтаах. Улуу Кыайы туһугар аба кэлүөнэ, боростуой саха дьонно хайдахтаах курдук туһунан да кэмнэммит ыар сүтүү, өлүүнү көрсөн, харыларын күһүнэн күнү-түннү аахсыбакка үлэстэн, бэйэлэрин кылааттарын киллэрбиттэрэ умнуллуо суохтаах. Быһылы үбүлүүдээх сылта Болтонолор төрүттээх Аба дойду Улуу сэриитигэр кыттыбыт, үлэ фронтугар сылдыһыт биэр дойдутаахтарбытын чуспайдыыр үлэни ыһа сылдыһыт. Бириэмэ аастабын аайы, саха норуотугар буолбүт ыар сүтүү, умнуллубат алдыархайы аҕалыт сэрии туһугара, сэрии, тыыл, Көһөрүлүү бэтэрээннэрэ суох буолбуттара, сэрии кыттылаахтара бэйэлэрин аһыах тыллаах ахтыларга кинилэр көрсүбүт кытаанах дьылгаларын, кыргыһыт кырыктаах кыргыһыларын хартыанатын толору арыбат. Эбиһин, Кэбзэинтэн Көһөрүлүүгэ кэлбит дьоммут, сорох туттаахха хаалан, сорох аймахтарыгар эһээрдэһэн, атын сиргэ олохсуйаннар, кинилэри хөрдөөһүн, бэтэрээннэр туһунан матырыйааллары, ахтылары хомуйууга, сибистээһингэ уустуктары үөскэтэр.

Атын сиртэн барбыт дьоммутун кинилэрэ түспүт төрүт буордарыгар сыһыран, Болтоноҕо төрөөбүт диэн атын нэһиликтэр устуруйаларын киһигэлэригэр ахтыллыбыттарын, Көһөрүлүү кыттылаахтарын ахтыларыттан, Кэбзэинтэн сэриигэ барбыттары киллэрэн, 150 сэрии кыттылаахтарын, үлэ фронтугар сылдыһыттары буллубут. Кыайы 75 сылыгар кинилэр ааттара сана оҕонуллубут пааматынньыкка күнү көрбүт, төрөөбүт түөлбэлэригэр, нэһиликтэригэр кэнээскэ кэлүөнэлэргэ кэриэс буолан, көмүс буукубанан суруллан, биһиги биэр дойдутаахтарбыт дойдутарын туһугар күндүттэн күндүнү, эдэркээн олохторун толук уурбуттарын өйдөтө туруохтара.

Захар ЕГОРОВ,
СӨ үөрэҕиритин үтүөлээх үлэһитэ,
Болтоно нэһилигин Бочуоттаах
олохтооҕо.

— ПРОКУРАТУРА ИЙТИННЭРЭР —

Саха өрөспүүбүлүкэтин прокуратуратын уорганнарыгар киирбит сайабылыанналары көрүү түмүктэрэ, бэрээдэгэ

2019 сыл түмүгүнэн Саха өрөспүүбүлүкэтин прокуратуратыгар граждaннар уонна тэрилтэлэр бэрэстэбимтэлэрин өттүлэригэн 23,1 тыһыынчаттан тахса туһулаан этиилэр, сайабылыанналар киирбиттэригэн 9,9 тыһыынча үнүү прокурордарынан бэрэбэрэлэлэнэ, быһаарыллына.

Элбэх сокуону кэһиилэр дьон олохтор, үлэтир быраалтарагар, ОДЫОХ саастарын ситэ илик олохтор, экология эйгэлэригэр тахсыбытара быһаарыллына. Онон хас төрдүс туһулаан этиилэрэ граждaн бэйэтин быраабын көмүскэттэрдэ, уонна киинлэр туһулаан этиилэрин быһаарыы түмүгүнэн прокуратура үлэһиттэрэ 82 тыһыынча кэригэ сокуону кэһини булач, олох сукс олохторго, дьон кэһилибит быраабын көннөрөргө 7 тыһыынчаттан тахса тустаах мизэрин ыппынылар.

Холобур, хамнаһы төлөтүгүгэ киирбит туһулаан этиилэргэ 888-на быһаарыллына, онтон 429 оруннаабынан аабылына. Ол курдук, биер граждaн үнүүтүнэн прокуратура 100-тан тахса киинлэрэ тэрилтэргэ 7,6 мөл. солкуобай кэстэктэрин булач, хамнаһы үлэһиттэргэ төлөтүгүгэ, быраалтара чөлүгэр түһэрилинэ. Онон прокуратура былаас уонна контуруол атын уорганнарын кытары биергэ үлэһиттэр ыппыт мизэригэр түмүгэр барыта 230 мөл. солкуобайтан ардух суумалаах хамнас изгэ төлөнө, 5,5 тыһыынча граждaн быраабын кэһи тюротулына.

Олох-дьаһах быраабыгар 849 туһулаан этиилэр быһаарыллынылар, 283 оруннаабынан аабылына. Прокуратура дьон аһаммат аранатын быраабын көмүскүүр сыаллаах үлэһиттэр тохтоотохо, Удачaй куорат прокурорун представлениетин аарахан, хроническай ыарыылаах, сааһын ситэ илик оройтун кытары 3-с хостох дьикэн ханчылынылар. Нэриэтир прокурор суут нөнүө дорубуйаһынан ханчылаах, кыһаммат киһи бары ирдэбилигэн дьикэн ханчылылар быраабын чөлүгэр түһэртэрдэ. Бойсбуй дьаһылылар бэртээхэ туһулаан этиитинэн, Өтүкүмэ прокурорун мизэринэн дьикэн ханчылыга туһулаамыт 2,5 мөл. солкуобай суумалаах социальнай телебур оноһулунна.

ОДЫОХ ситимигэр коммунальнай өнөнү оһоруу ханчылыбатыгар суруннэн үнүүсэр буоллаһына, управляющей хампааньаһа ситэ сукс үлэһиттэр 400 туһулаан этии киирбиттэн 139 сөптөөбүнэн аабылына. Ол курдук, Миригэ куорат прокурора ыппыт мизэрин түмүгүнэн управляющей хампааньа биер дьикэс уот ситимин сокуоннаа сукс аэрэригэр холбостулар, Дьокуускай куорат прокуратура "Отопление" дьик өнөнү оһоруу телебурон граждaнн сөбүлэспэтин туһунан туһулаан этиитин көрбүтүн түмүгэр, управляющей хампааньа граждaнн 21 тыһыынча суумалаах перерасчет оһордо.

Дорубуйа харыстыбын эйгэтигэр сокуону кэһиилэр тюротуыга Томпо улуутун прокуратура бэрэбэрэлэлэнин түмүгүнэн экологическай ыарыынан диспансернай учуоһа тюрер туһааннаах эмгэринэн ханчылылаах граждaнн дорубуйа харыстыбын тэрилтэ 3,4 мөл. солк суумага

контракт түһэригэ ситиһилинэ, ону таһынан прокурор суксa түһэригэ сайабылыаннаһын көрүү түмүгүнэн ыарыһах бэйэтин харчытынан ыппыт 539 тыһыынча солкуобайдаах эмин төлөттөрдө.

Үлэ түмүгэ көрдөрүөнүн, сорох дьон туһулаан этиилэри хайдах толоруохтааһын, хас күнүнэн эппиэт ыалларын ханна берэн бэйэлэрин быраалтартын көмүскэтэлэрин билбөттөр. Онон ситэртэрэн, Саха өрөспүүбүлүкэтин прокуратурага быһааран биэрэр.

Туһулаан этиини оһоруу ирдэбиллэрэ. Суругунан этиигэ туһулуур тэрилтэн, сайааһы аата-суоһа, суруйбут киһи (заявитель) аата-суоһа, эппиэти ханнах аадырыска ыһыттары (манна электроннай аадырыс киристер), сурук ис хоһооно, ол кэнниттэн илии баттааһын, күн-дьыл суруллар. Ааһын-суолгун аадырыскын суруйбатах буоллаһына, эппиэт барбат.

Суруктар дьаһалан ис хоһоонун толору биэрбэтэх, ситэ сукс оһидианнэһэһэ буоллаһына, ситэ хонук иһинэн сурулун ситэрч, эбии сибидиэннэ эбэн биер дьик төһөрүлэр.

Туһулаан этиигэ цензурнайа сукс тыллар, маастырааһын, дуоһунастаах сирэйгэ, иһин дьик кэргэни оһор уонна дорубуйаһыгар, бааһыгар - дуолугар суһурубаны, сааны сукс буолуохтаах. Онук суруктар көрүлүмүөхтарин сөп. Суут уурааһынан психокаһыгар кэһилилэр дьик сайабылыаннаһы биэрэччи өйдөнүлүбэт ис хоһоонноох туһулаан этиилэрэ быһаарыта сукс хаалыан сөп.

Туһулаан этиини көрүү болдьоһо. Уолсай быраабыланан 30 күн иһинэн көрүлэр. Онон туһулаан этии эбии үэрэтиллигэ, бэрэбэркэ барбат буоллаһына, эппиэт 15 хонук иһинэн бэриллэр. Эбии бэрэбэркэ барар уонна эбии матырыйаал көрдөнүлэр буоллаһына, 30 күнэ дьик үһүүр.

Туһулаан этиилэри прокуратура эрэ быһаарар дуо?

"О прокуратуре Российской Федерации" дьик федеральнай сокуонна оһоруан, бу болтууоска прокуратура атын былаас, контуруол, надзор, сибидиэннэ уорганнарын солбуйбат. Бу өйдөбүтэ оһоруан, киирбит суруктары прокуратура сурук регистрациялаһытын кэнниттэн 7 хонук иһинэн сөптөөх судаарыстыбаннай эбэтэр муниципальнай былаас, контуруоллуур надзор уорганнарыгар ыһар уонна сайабылыанна биэрэччигэ биллэрэр. Сайабылыанна биэрэччи судаарыстыбаннай эбэтэр муниципальнай былаас, контуруоллуур надзор уорганнарын быһаарыларын кытары сөлөсөһөт буоллаһына, прокуратурага ааһынар.

Саастаах, дорубуйаһынан ханчылаах, бэйэлэрин кыһан көмүскэнэр кыага сукс дьон туһулаан этиилэрэ, сокуону куруубайдык уонна улун, өр кэмгэ кэһиилэр, ол илигэр элбэх дьон, хапактииттэр суруктара быһааччы прокуратурага көрүлэр, быһаарыллар.

Саха өрөспүүбүлүкэтин прокуратура.

— РОССЕЛЬХОЗНАДЗОР ИЙТИННЭРЭР —

Хортуоппуй үнүүтүн хааччахтыыр кутталлаах үөн

Тыа сирин олохтоохторо кэһа хаһаайыстыбаларыгар оһуруот аһырыттан чуопан хортуоппуй ордорон үүнэраллар. Хортуоппуй — иһис килиэппит буолар. Хас биерди ыал оһуруоттун үрдүк үнүүнү ыһага дьулуһар. Ол аэрэри, өрөспүүбүлүкэ таһыттан кэлбит хортуоппуй сизмэтигэр урукку өттүгэр көсүбэтэх кутталаах сыыс өттөр сизмэлэрэ, кэрбиер үөннэр кэлсэн, тарбанан, үнүү хаачыстыбатын биллэрдик мөттөүктэригэр өһ.

Холобур, 2012 сыллаахха «Россельхознадзор» Саха сиринээһи управлениетин иниспиктэрдэр Алдан оройуонугар Тобук дьик сиргэ ааһынай дьон ыһыттан хортуоппуй көмүстүнү нематодатын булбуттара. Көмүстүнү нематода үөн төгүрүк чирбаларгэ киристер, Сөбүрү Америка Анды хайаларыттан төрүттээх, Европага аан бастаан 1913с. Германияга көстөн тюрар. Бу үөн хортуоппуй силиһин кэрбиерин түмүгэр, хортуоппуй үнүүтэ 30-90% тийгэ кэһэр. Аһал литэртигэртэн көрдөхкө, өрдүк биердиллэн ыһалар ыһылыларыгар тарбанар. Ыһаллар хортуоппуй уонунан ыһаллар тухары биер сиргэ ыһалыһаа оһордоллоруттан нематода сизгэ (хаба) буорга мунуһулар, тыйыс усулуобуйаах хайаһаһтан төрүттээх буолан, тымныыны, курааны уонна сииги туһулар аһит. Саха сирин хортуоппуй үөннэр оройуоннарын килимэтэ бу үөн сайдарыгар таһаастаах, онон сөптөөхтүк дьаһамматаах, ураты кутталлаах ыһалы сизмэһэ, таһааста, таһааста таһар тыйаһыларга, бөп, ууһан уонна тыйаһын тарбанар кыахтаах. Бу ыһалыны сукс оһоруу үнүүһаах улун кэһи, сыраллаах үлүс үлэни эрэйэр.

Бастаан тюран, нематодалаах сиргэ хас да сукс устата хортуоппуй уонна атын үнүүһилэр оһордулуо суохтааттар. Сыыс өтө үргэһаһтэх эбэтэр тербицидтаринэн сүһүрдэн өлөрүлүөхтээх. Ийиһинэн, нематода дьаһыттан туһулар хортуоппуй

суортара оһордулуохтаахтар (олор испиһаһтарин интэринизтэн булуоһа сөп). Үсүһүнэн, харантыын оһохтоһон, хортуоппуй уонна киниэхэ аһахтыы үнүүһилэри нематода булуллубут сириттэн таһаары булгу-чу бобуллар.

Нематода үөнэ хортуоппуй силиһиттэн кэрбөн оһир. Хортуоппуй сизмэтин уларытаары уонна саһардаары, быһырыын өрөспүүбүлүкэ хаһаайыстыбалара Новосибирскай уобаластан 48 тюрона сизмэ хортуоппуй аһалан оһордулуттара. Сибир уонна Улук Илин эрэйиһинигэр көмүстүнү нематода кизник тарбанан тюрар. Холобур, Омскай уобалас 19 оройуонугар 28 тыһ. гектарга, Новосибирскай уобалас 28 оройуонугар 35 тыһ. гектар кизнээх сиргэ булуллубута.

«Таһара сэрэһи таһтыыр» дьик мээһаһа эппөттэр. Юридическай сирэй эбэтэр биердиллэн киһи атын эрэйиһинтэн хортуоппуй сизмэтин аһылаһыан иһинэ «Россельхознадзор» Саха сиринээһи сулуосаһыттан ол эрэйиһин, оройуон фитосанитарнай туругун, чуопан хортуоппуй көмүстүнү нематодата баарын-суоһун туһулаһаһа наада, федеральнай сокуон ирдэбилэ итинник.

Аһылаһылыбыт сизмэ хайаан даһаны фитосанитарнай туругу, суорду уонна ыһыы хаачыстыбатын маһизмилэр докумуоннардха буолуохтаах. Тэрилтэлэр да, биердиллэн да дьон өрөспүүбүлүкэ таһыттан хортуоппуй уод а үнүүһи сизмэтин аһалыһытарын туһунан тутта биһиэхэ биллэриэхтээхтэр.

Аһылаһы харыстыыр уонна көмүскүүр — барыбыт ытык изгэ. Ону умнумуоһуг.

Надежда МОССОЕНОВА,
«Россельхознадзор» Саха сиринээһи
Управлениетин судаарыстыбаннай
иниспиктэргэ.

Администрация МО «Чурапчинский наслег»
Чурапчинского улуса Республики Саха (Якутия)
ПОСТАНОВЛЕНИЕ №24

с.Чурапча
О выборе способа формирования фонда капитального ремонта
собственниками помещений в многоквартирных домах на территории поселения

В соответствии с ч. 7 ст. 170 Жилищного кодекса Российской Федерации от 29.12.2004 N 188-ФЗ, в соответствии с законом Республики Саха (Якутия) от 24 июня 2013 года 1201-З №1329-IV «Об организации проведения капитального ремонта общего имущества в многоквартирных домах на территории Республики Саха (Якутия)», в связи с тем, что собственниками помещений в многоквартирных домах не выбран способ формирования фонда капитального ремонта и (или) выбранный ими способ был не реализован в порядке, установленном Жилищным кодексом РФ, администрация муниципального образования «Чурапчинский наслег»

ПОСТАНОВЛЯЕТ:

1. Определить формирование фонда капитального ремонта многоквартирных домов Регионального оператора (Фонд капитального ремонта многоквартирных домов Республики Саха (Якутия)) в отношении многоквартирных домов, расположенных на территории муниципального образования «Чурапчинский наслег» собственниками помещений которых не выбрали способ формирования фонда капитального ремонта или выбранный ими способ не был реализован в порядке, установленном Жилищным кодексом Российской Федерации (в соответствии с приложением 1 к настоящему Постановлению).

2. Направить копию настоящего постановления (распоряжения) в течение пяти дней с даты его принятия региональному оператору и уведомить собственников помещений в многоквартирном доме, в отношении которого принято данное решение.

3. Постановление вступает в силу после официального опубликования в газете «Сана олох» и подлежит размещению на официальном сайте администрации МО «Чурапчинский наслег» (<https://churapcha.sakha.gov.ru/>).

4. Контроль исполнения настоящего распоряжения оставляю за собой.

Глава
МО «Чурапчинский наслег» В. Д. Сивцев
Приложение № 1 к постановлению администрации МО «Чурапчинский наслег» от «12» марта 2020 г. №24

ПЕРЕЧЕНЬ
многоквартирных домов, расположенных на территории муниципального образования «Чурапчинский наслег» собственниками помещений которых не выбрали способ формирования фонда капитального ремонта или выбранный ими способ не был реализован в порядке, установленном Жилищным кодексом Российской Федерации

№ п/п	Наименование муниципального образования	Адрес многоквартирного дома
1	Чурапчинский наслег	РС(Я), Чурапчинский улус (район), с. Чурапча, ул. Коркина, д. 38
2	Чурапчинский наслег	РС(Я), Чурапчинский улус (район), с. Чурапча, ул. Крупская, д. 1
3	Чурапчинский наслег	РС(Я), Чурапчинский улус (район), с. Чурапча, ул. Макарова, д. 7
4	Чурапчинский наслег	РС(Я), Чурапчинский улус (район), с. Чурапча, ул. Нидыли, д. 1
5	Чурапчинский наслег	РС(Я), Чурапчинский улус (район), с. Чурапча, ул. Нидыли, д. 2
6	Чурапчинский наслег	РС(Я), Чурапчинский улус (район), с. Чурапча, ул. Ярославского, д. 16А
7	Чурапчинский наслег	РС(Я), Чурапчинский улус (район), с. Чурапча, ул. Константинова, д. 18
8	Чурапчинский наслег	РС(Я), Чурапчинский улус (район), с. Чурапча, ул. Константинова, д. 27
9	Чурапчинский наслег	РС(Я), Чурапчинский улус (район), с. Чурапча, ул. Константинова, д. 29
10	Чурапчинский наслег	РС(Я), Чурапчинский улус (район), с. Чурапча, ул. Ленина, д. 39

БИЛЭРИИ/ОБЪЯВЛЕНИЕ

Бүргэн Мисайлович Кривошапкин аатыгар бэрилибит байыаннай билиэт сүлүтүмүн, дьикэ суоһунан аабыллар.

ЗАЙМ
ПЕНСИОННЫЙ

66%
ПОДАРОК

БЕЗ ПОРУЧИТЕЛЕЙ
РАССМОТРЕНИЕ
ЗАЯВКИ ДО 30 МИНУТ

с. Чурапча | ул. ЛЕНИНА, 51
8 (4115) 14-24-11, 8 (984) 117-41-20 | здание Сбербанка

ДЕНЕЖНЫЙ ПОТОК

УСЛОВИЯ ЗАЙМА: ПРОЦЕНТНАЯ СТАВКА 66% ГОДОВЫХ, ВОЗВРАЩЕНИЕ ЗА ВЫДАЧУ 3 % ОТ СУММЫ ВЫДАЧИ, СУММА ЗАЙМА ОТ 30 000 - 200 000 РУБЛЕЙ, СРОК 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12 МЕСЯЦЕВ, ЗАЕМ ПРЕДОСТАВЛЯЕТСЯ В РОССИЙСКИХ РУБЛЯХ, ПЛАТЕЖИ ЗАПЛАНИВАЮТСЯ ПО ДОГОВОРУ; ЕЖЕМЕСЯЧНО ОПЛАЧИВАЕТСЯ СУММА ЗАЙМА РАВНЫМИ ЧАСТЯМИ, СУММА НАЧИСЛЕННЫХ ПРОЦЕНТОВ НА ОСТАТОК ЗАДОЛЖЕННОСТИ, ТРЕБОВАНИЯ К ЗАЕМЩИКАМ - ВОЗРАСТ ОТ 21 ДО 75 ЛЕТ, ЯВЛЯЕТСЯ ПЕНСИОНЕРОМ, ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЗАЙМА - НЕ ТРЕБУЕТСЯ, В СЛУЧАЕ ПРОСРОЧЕНИЯ ПРОЦЕНТЫ НА СУММУ ДОЛГА НАЧИСЛЯЮТСЯ ШТРАФ ЗА НЕИСПОЛНЕНИЕ ОБЯЗАННОСТИ 25% ГОДОВЫЕ ОТ СУММЫ ПРОСРОЧЕННОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ, БЕЗ ПОРУЧИТЕЛЕЙ РАССМОТРЕНИЕ ЗАЯВКИ ДО 30 МИНУТ, ОБЩЕСТВО С ОГРАНИЧЕННОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТЬЮ МИКРОФИНАНСОВАЯ КОМПАНИЯ "ДЕНЕЖНЫЙ ПОТОК", 677095, г. Якутск, ул. Дзержинского д.11, ПОМЕЩЕНИЕ 4, ОГРН 1133447013390, ИНН/КПП 1435272065/143501001, СВИДЕТЕЛЬСТВО ОБ АТТЕСТАЦИИ В РЕЕСТРЕ МФО №08130508004293, РЕКЛАМА.

Хайахсыт кэһилигин олохтооһо, чуһас аймахпыт
НОВГОРОДОВ Николай Николаевич
уһун, ыарахан ыарыттан олохтор тюрөһаһынан, бары биергэ төрөбүттэригэр
оһолоругар, чуһас дьонугар дьикн кутурбаһыһын тиздэбит
Дьокуускайтан, Хатыһыттан, Чурапчыттан бары Новгородовтар,
Красильниковтар, Сунхалыровтар